

CEBUANO

PAGSIGURO SA PROTEKSYON – GIYA SA EUROPEAN UNION SA MGA TIGPANALIPOD SA MGA KATUNGOD SA KATAWHAN

I. KATUY-ANAN

1. Dugay na kaayong gitukod nga elemento ang pagsuporta sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan agig palisiya sa European Union sa iyahang mga relasyon sa gawas. Ang mga katuy-anan niining mga Giya mao ang paghatag og praktikal nga mga sugyot aron mapalambo ang mga gimbuhaton sa EU bahin niining isyu. Mahimong gamiton kining mga Giya sa mga kontak sa mga nasud nga nagtikauswag pa lang ang ekonomiya sa tanang mga lebel ingon usab sa *multilateral* nga *fora* sa mga katungod sa katawhan, aron masuportahan ug mapakusog ang padayon nga mga tinguha sa Union sa pagpasiugda ug pagdasig sa pagtahod sa katungod sa pagpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Gihatag usab niining mga Giya ang pagpanghilabot sa Union alang sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan nga anaa sa kakuyaw ug magsugyot og praktikal nga mga pamaagi sa pagsuporta ug pagtabang sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Ang mahinungdanon nga elemento sa mga Giya mao ang pagsuporta sa Ispesyal nga mga Pamaagi sa UN Commission on Human Rights, lakip ang UN Special Representative on Human Rights Defenders ug sa angay nga mga mekanismong pangrehiyon para sa pagprotekta sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Samtang ang ilahang unang katuyuan mao ang pagtubag sa pihong mga kabalaka bahin sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan, ang mga Giya maghatag usab og dugang pang kusog sa katibuk-ang palisiya sa mga katungod sa katawhan sa EU.

II. KAHULUGAN

2. Para sa kahulugan sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan niining mga Giya, ang *operative* nga *paragraph* 1 sa “UN Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms” (tan-awa ang Annex I), nagkanayon nga “Ang matag-usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa ubang mga tawo, aron ipasiugda ug tinguhaon ang pagpanalipod ug pagtuman sa mga katungod sa katawhan ug mga bataan nga mga kagawasan sa nasyonal ug internasyonal nga mga lebel”. Mao kini ang gibarugan.

3. Ang tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan mao ang mga indibiduwal, mga grupo ug mga organisasyon sa katilingban nga mipasiugda ug miprotekta sa unibersal nga gikilalang mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan. Gitinguha sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan ang pagpasiugda ug pagprotekta sa sibil ug politikal nga mga katungod ingon usab ang pagpasiugda, pagprotekta ug pagpatuman sa mga katungod pang-ekonomiya ug pangkatilingban. Gipasiugda usab ug giprotekahan sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan ang mga katungod sa mga myembro sa mga grupo sama sa nitibong mga komunidad. Dili lakip sa kahulugan ang mga indibiduwal o mga grupo nga mibuhat o mipakaylap og kapintasan.

III. PASIUNA

4. Gisupportahan sa EU ang mga prinsipyo nga anaa sa Declaration on the Right and responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms. Bisan kun ang unang responsabilidad sa pagpasiugda ug pagprotekta sa mga katungod sa katawhan anaa sa estado, gikilala sa EU nga ang mga indibiduwal, mga grupo ug mga organisasyon sa katilingban, tanan anaay mahinungdanon nga bahin sa pagpauswag sa baruganan sa mga katungod sa katawhan. Lakip sa mga gimbuhaton sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan ang:
 - pagdukomento sa mga paglapas;
 - pagpangita og mga remedyo para sa mga biktima nianang mga paglapas pinaagi sa paghatag og legal, sikolohikal, medikal o uban pang suporta; ug
 - pagbatok sa mga kultura nga dili misilot sa mga krimen nga nagsilbig pangtabon sa sistematiko ug pabalik-balik nga mga paglapas sa mga katungod ug bataan nga mga kagawasan sa katawhan.

5. Kanunay lakip sa trabaho sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan ang pagsaway sa mga palisiya ug binuhatan sa gobyerno. Apan, kinahanglan dili kini tagdon sa mga gobyerno nga negatibo. Agig bahin sa mga proseso sa konsultasyon, makahimo sila og mahinungdanon nga papel nga tabang sa paghimo og angay nga balaod, ug tabang sa pagdibuho sa nasyonal nga mga plano ug mga estratehiya sa mga katungod sa katawhan. Kining maong papel kinahanglan usab ilhon ug suportahan.
6. Gikilala sa EU nga mas giila na ang mga gimbuhaton sa mga Tigpanalipod sa mga Katungod sa Katawhan sa miaging mga tuig. Nagtikadugang ang ilahang pagsiguro sa dakong proteksyon para sa mga biktima sa mga paglapas. Apan dako ang kantidad sa pagkab-ot niining pag-uswag: nagtikadugang nga mismo, ang mga tigpanalipod maoy mga target sa mga pag-atake ug gilapas sa daghang mga nasud ang ilahang mga katungod. Mituo ang EU nga mahinungdanon ang pagsiguro sa kahilwasan ug pagprotekta sa mga katungod sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Niining bahina, mahinungdanon nga ipatuman ang *gender perspective* sa pag-atubang sa isyu sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan.

IV. MGA GIYA SA PAGPADAGAN

7. Ang pagpadagan nga bahin sa Giya mao ang pagpangita og mga dalan ug mga pamaagi aron epetibong mahimo ang pagpasiugda ug pagprotekta sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan sa mga nasud nga nagtikauswag pa lang ang ekonomiya, sulod sa konteksto sa Common Foreign and Security Policy.

Pagbantay, pagtaho ug paghatag ug bili

8. Gihangyo na sa EU Heads of Mission nga maghatag og mga taho sa kahimtang sa mga katungod sa katawhan sa mga nasud nga anaa silay akreditasyon. Bag-o lang, giaprobahan sa Council Working Party on Human Rights (COHOM) ang listahan sa *fact sheets* aron ipahigayon kining buluhatona. Subay niining *fact sheets* kinahanglan tagdon sa Missions ang kahimtang sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan sa ilahang pagtaho, partikular nga isugilon ang hitabo sa bisan unsang mga paghulga o mga pag-atake batok sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Niining mga kontekstoha, kinahanglan mahibaloan sa HoMs nga mahimong anaay dakong epekto ang institusyonal nga gambalay sa katakus sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan aron mahimo nila ang ilahang buluhaton nga may kahilwasan. Ang mga isyu sama sa lehislatibo, paghukom, administratibo o uban pang angay nga mga tikang, nga gihimo sa mga Estado aron protektahan ang katawhan batok sa bisan unsang mga kapintasan, hulga sa pagpanimalos, *de facto* o *de jure* nga daotan nga diskriminasyon, pagpit-os o bisan unsang uban pang arbitraryo nga mga aksyon agig resulta sa iyahang lehitimong pagbuhat sa bisan unsang mga katungod nga anaa sa UN Declaration of Human Rights Defenders, kining tanan mahinungdanon bahin niini. Kun diin sila gikinahanglan, kinahanglan mohimo og mga rekomendasyon ang HoMs ngadto sa COHOM para sa posibleng mga aksyon sa EU, lakip ang pagpanghimaraut sa mga paghulga ug mga pag-atake batok sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan, ingon usab ang mga *demarches* ug mga pagsaysay nga gihimo sa publiko kun diin mapahamtang sa kakuyaw ang mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Kinahanglan itaho usab sa HoMs sa ilahang mga taho ang pagkaepektibo sa mga aksyon sa EU.
9. Ang mga taho sa HoMs ug uban pang mahinungdanon nga mga impormasyon, sama sa mga taho ug mga rekomendasyon gikan sa Special Representative of the Secretary General for Human Rights Defenders, UN Special Rapporteurs and Treaty Bodies ingon usab ang mga organisasyon nga dili sa gobyerno, maoy maghatag katakus sa COHOM ug uban pang mahinungdanon nga mga partido nga mibtrabaho, aron ilhon ang mga kahimtang kun diin gikinahanglan ang mga aksyon sa EU ug desisyonan nga buhaton ang mga aksyon o, kun diin angay, himuon ang mga rekomendasyon nianang aksyon ngadto sa PSC/Council.

Papel sa EU Missions sa pagsuporta ug pagprotekta sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan

10. Kadaghanan sa mga nasud nga nagtikauswag pa lang ang ekonomiya, ang EU Missions (Embassies of EU Member States and European Commission Delegations) maoy unang miatubang taliwala sa Union ug sa iyahang Myembro nga mga Estado ug mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan nga anaa sa yuta. Busa sila ang anaay mahinungdanong papel nga mihimo sa pagpatuman sa palisiya sa EU ngadto sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Busa ang EU Missions kinahanglan tinguhaon ang pagpahamtang sa proactive nga palisiya ngadto sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Sa ingon niana, kinahanglan makahibalo sila nga sa pihong mga kaso sa aksyon sa EU mahimong modangat kini sa mga paghulga o mga pag-atake batok sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan nga may kalabotan sa mga aksyon nga mahimong gihuna-huna. Lakip sa nga tikang nga mahimong buhaton sa EU Missions ang:

- suod nga koordinasyon ug pakigbahin sa impormasyon bahin sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan, lakip ang mga kakuyaw niana;
- pagmintinar sa angay nga mga kontak sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan, lakip ang pagdawat sa ilaha sa mga Mission ug pagduaw sa mga lugar sa ilahang gitrabahoan, nga mahimong ihatag ang konsiderasyon nga magtuin og pihong mga *liaison officer*, kun diin gikinahanglan nga basehan ang pagtinabangay sa palas-anon, alang niining katuy-anan;
- paghatag sa, ug kun diin angay, sa hayag nga pagkilala sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan pinaagi sa angay nga pagmantala, mga pagbisita o mga imbitasyon;
- pagtungha ug pagpaniid, kun diin angay, sa mga pagbista sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan.

Pagpasiugda sa pagtahod sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan nga may kalabotan sa mga nasud nga nagtikauswag pa lang ang ekonomiya ug sa multilateral fora

11. Ang tumong sa EU mao ang pag-impluwensya sa mga nasud nga nagtikauswag pa lang ang ekonomiya nga buhaton nila ang ilahang mga obligasyon sa pagtahod sa mga katungod sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan ug protektahan sila sa mga pag-atake sa mga dili sa estado nga mga miatake. Sa iyang mga kontak sa mga nasud nga nagtikauswag pa lang ang ekonomiya, buhaton sa EU, kun diin giisip niini nga kinahanglan, ipadayag ang kinahanglanon para sa tanang mga nasud nga sundon ug tumanon ang mahinungdanon nga internasyonal nga mga lagda ug mga istandard, sa partikular, ang UN Declaration. Ang katibuk-an nga katuy-anan mao ang pagpatunhay sa palibot aron gawasnon nga mahimo sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan ang ilahang kalihokan. Ipahibalo sa EU ang iyahang mga tumong agig integral nga bahin sa iyahang palisiya para sa mga katungod sa katawhan ug kusog nga ipakita ang importansyang lakip niini sa pagprotekta sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Lakip sa mga aksyon sa pagsuporta niining mga tumong mao ang:

- kun diin gihimo sa Opisina sa Presidente, o sa High Representative for the CFSP o sa EU Special Representative and Envoys, o sa European Commission ang mga pagbisita sa mga nasud, buhaton nila, kun diin angay, lakip ang mga miting sa, ug pagpasaka sa indibiduwal nga mga kaso sa, mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan agig integral nga bahin sa ilahang mga pagbisita sa mga nasud nga nagtikauswag pa lang ang ekonomiya;
- ang kahimo sa mga katungod sa katawhan sa politikal nga mga dayalogo taliwala sa EU ug mga nasud nga nagtikauswag pa lang ang ekonomiya ug pangrehiyon nga mga organisasyon, molakip, kun diin angay, sa kahimtang sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Kusog nga ipakita sa EU ang iyahang suporta para sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan ug sa ilahang trabaho, ug ipasaka ang indibiduwal nga mga kasong gikabalak-an kun diin angay;
- suod nga mitrabaho kauban sa susamang mga panghuna-huna nga mga nasud nga anaay parehas nga mga panan-aw labi na sa UN Commission on Human Rights ug sa UN General Assembly;
- ipasiugda ang pagpakusog sa pangrehiyon nga mga mekanismo nga anaa na para sa pagprotekta sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan, sama sa punto di bista sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan sa African Commission on Human ang People's Rights ug sa ispesyal nga Human Rights Defenders Unit nga anaa sa sulod sa Inter-American Commission on Human Rights, ug paghimo sa angay nga mga mekanismo sa mga rehiyon nga wala pa kana.

Pagsuporta para sa Ispesyal nga mga Pamaagi sa UN Commission on Human Rights, lakip ang Special Representative sa Human Rights Defenders

12. Gikilala sa EU ang Ispesyal nga mga Pamaagi sa UN Commission on Human Rights (Special Rapporteurs, Special Representative, Independent Experts ug mga Working Groups) nga mahinungdanon sa internasyonal nga mga paningkamot aron protektahan ang mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan tungod sa ilahang pagkaindependyente ug walay gidapigan; sa ilahang katakus nga molihok ug ibutyag ang mga paglapas batok sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan ug pagbuhat sa mga pagbisita sa mga nasud. Samtang anaay partikular nga papel ang Special Representative para sa mga Tigpanalipod sa mga Katungod sa Katawhan bahin niini, ang mandatu sa Ispesyal nga mga Pamaagi mahinungdanon usab sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Lakip sa mga aksyon sa EU sa pagsuporta sa Ispesyal nga mga Pamaagi ang:
- pagdasig sa mga estado nga dawaton agig prinsipal nga mga hangyo para sa mga pagbisita sa nasud sa Ispesyal nga mga Pamaagi sa UN;
 - pagpasiugda pinaagi sa EU Missions, sa paggamit sa UN *thematic* nga mga mekanismo sa lokal nga mga komunidad sa mga katungod sa katawhan ug mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan lakip, apan dili limitado sa pagpahigayon sa pagtukod og mga kontak kauban sa, ug pagbinahinay sa impormasyon taliwala sa *thematic* nga mga mekanismo ug mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan;
 - tungod kay dili man mahimo sa Ispesyal nga mga Pamaagi ang ilahang mandatu kun wala ang igo nga mga kabtangan, ang Myembrong mga Estado sa EU maoy mosuporta sa paggahin og igong mga pundo gikan sa katibuk-ang badyet sa Office of the High Commissioner for Human Rights.

Praktikal nga mga suporta para sa mga Tigpanalipod sa mga Katungod sa Katawhan nga lakip ang pinaagi sa Development Policy

13. Ang mga programa sa European nga Komunidad ug sa Myembrong mga Estado mitumong sa pagtabang sa pagpalambo sa demokratikong mga pamaagi ug mga institusyon, ug pagpasiugda ug pagprotekta sa mga katungod sa katawhan sa mga nasud nga nagtikauswag pa lang. Mao kini ang malangkupon nga praktikal nga mga suporta para sa pagtabang sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan. Lakip niini apan dili limitado sa pagpalambo sa mga programa sa pagtinabangay sa Myembrong mga Estado. Lakip sa praktikal nga mga suporta ang mga mosunod:
- ang mga programang *bi-lateral* nga mga katungod sa katawhan ug demokratisasyon sa European nga Komunidad ug Myembrong mga Estado mitagad gayod og dugang pang mga pagsaysay sa gikinahanglan nga pagtabang sa pagpalambo sa demokratikong mga pamaagi ug mga institusyon, ug pagpasiugda ug pagprotekta sa mga katungod sa katawhan sa mga nasud nga nagtikauswag pa lang pinaagi sa, taliwala sa uban pa, nga misuporta sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan pinaagi nianang mga buluhaton pinaagi sa pagtukod og katakus ug mga kampanya sa pagpahibalo sa publiko;
 - pinaagi sa pagdasig ug pagsuporta sa pagtukod, ug pagtrabaho, sa mga nasyonal nga mga grupo para sa pagpasiugda ug pagprotekta sa mga katungod sa katawhan, ng gitukod subay sa Paris Principles, lakip ang National Human Rights Institutions, mga Opisina sa Ombudsman ug Human Rights Commissions;
 - pagtabang sa pagtukod og mga network sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan sa internasyonal nga lebel, lakip ang pagpahigayon sa mga miting sa mga mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan;
 - pagtinguha sa pagsiguro nga ang mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan sa mga nasud nga nagtikauswag pa lang ang ekonomiya makuha ang mga kabtangan, lakip ang pinansyal, gikan sa gawas sa nasud;
 - pagsiguro nga mapasiugda sa mga programa sa mga edukasyon sa mga katungod sa katawhan ang taliwala sa uban pa, ang UN Declaration on Human Rights Defenders.

Papel sa Council Working Parties

14. Sumala sa mandatu, repasohon sa COHOM ang pagpatuman ug pag-follow-up sa mga Giya sa mga Tigpanalipod sa mga Katungod sa Katawhan nga may suod nga koordinasyon ug pagtinabangay sa ubang Council Working Parties. Lakip niini ang:
 - pagpasiugda sa paghiusa sa isyu sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan sa mahinungdanon nga mga palisiya ug mga aksyon sa EU;
 - pagrepasso sa pagpatuman sa mga Giya nga may igong sal-ang;
 - padayon nga pag-eksamin, kun diin angay, sa dugang nga mga pamaagi sa pagtinabangay sa UN sa ubang internasyonal ug pangrehiyon nga mga mekanismo sa pagsuporta sa mga tigpanalipod sa mga katungod sa katawhan.
 - Pagtaho ngadto sa Council, pinaagi sa PSC ug COREPER, kun angay, sa tinuig nga basehan sa pag-uswag nga nahimo sa pagpatuman sa mga Giya.

Deklarasyon sa Katungod ug Responsabilidad sa mga Indibiduwal, mga Grupo ug mga Organisasyon sa Katilingban para sa Pagpasiugda ug Pagprotekta sa Unibersal nga Gikilalang mga Katungod ug Batakan nga mga Kagawasan

Ang Katibuk-an nga Asembleya,

Mipamatuod gihapon sa importansya sa pagsunod sa mga katuy-anan ug mga prinsipyo sa Charter of the United Nations para sa pagpasiugda ug pagprotekta sa tanang mga katungod sa katawhan ug mga batakan nga mga kagawasan para sa tanang katawhan sa tanang mga nasud sa kalibotan,

Mipamatuod gihapon usab sa importansya sa Universal Declaration of Human Rights² ug sa International Covenants on Human Rights agig sukaranan nga mga elemento sa internasyonal nga mga tinguha sa pagpasiugda sa pagtahod sa tibuok kalibotan ug pagsunod sa mga katungod sa katawhan ug batakan nga mga kagawasan ug importansya sa mga instrumento sa ubang mga katungod sa katawhan nga gihimog bahin sa sulod sa sistema sa United Nations, ingon usab niadtong pangrehiyon nga lebel,

Mipasabot nga ang tanang myembro sa internasyonal nga komunidad motuman, managsama ug tagsa-tagsa sa ilahang solemne nga obligasyon sa pagpasiugda ug pagdasig nga tahoron ang mga katungod sa katawhan ug batakan nga mga kagawasan para sa tanan nga walay gipili og bisag unsang matang, lakip ang pagpili base sa kaliwatan, kolor, kinatawo, lingguwahe, relihiyon, politikal o uban pang panghuna-huna, nasyonal o pangkatilingban nga gigikanan, pagpanag-iya sa kabtangan, pagkatawo o uban pang kahintang, ug mipamatuod gihapon sa pihong importansya sa pagkab-ot sa internasyonal nga pagtinabangay aron matuman kining obligasyon sumala sa Charter,

Midawat sa importanteng papel sa internasyonal nga pagtinabangay para sa, ug sa bililhon nga binuhatan sa mga indibiduwal, mga grupo ug mga asosasyon sa pag-amot, sa epektibong pagwagtang sa tanang mga paglapas sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan sa katawhan ug mga indibiduwal, lakip ang may kalabotan sa masa, garapal o sistematikong mga paglapas sama sa mga resulta gikan sa *apartheid*, tanang matang sa diskriminasyon sa kaliwatan, kolonyalismo, pagpanglupig sa langyaw nga nasud o pag-okupa, agresyon o mga paghulga sa nasyonal nga soberanya, nasyonal nga panaghiusa o itegridad sa teritoryo ug ang pagdumili nga kilalahon ang katungod sa katawhan sa kinaugalingong pagtino ug ang katungod sa kada tawo nga buhaton ang hul-os nga soberanya sa iyahang bahandi ug natural nga mga kabangan,

Mikilala sa relasyon taliwala sa internasyonal nga kalinaw ug siguridad ug pagpahimulos sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan, ug gihuna-huna nga kun wala ang internasyonal nga kalinaw ug seguridad dili kana gamiton agig pangatarungan aron dili motuman,

Misubli gihapon nga unibersal, dili mahimong bahin-bahinon ang tanang mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan, independyente kini ug may kalabotan sa matag-usa ug kinahanglan ipasiugda ug ipatuman sa patas ug pantay nga pamaagi, nga walay gidapigan sa pagpatuman sa matag-usa nianang mga katungod ug mga kagawasan,

Mipasabot nga ang unang responsabilidad ug katungdanan sa pagpasiugda ug pagprotekta sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan anaa sa Estado,

Mikilala sa katungod ug responsabilidad sa kada indibiduwal, mga grupo ug mga asosasyon sa pagpasiugda sa pagtahod para sa ug pagpalig-on sa kahibalo sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan sa nasyonal ug internasyonal nga mga lebel,

Mideklara nga:

Atrikulo 1

Matag-usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pagkig-uban sa uban, aron ipasiugda ug motinguha para sa proteksyon ug pagpatuman sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan sa nasyonal ug internasyonal nga mga lebel.

Artikulo 2

1. Ang kada Estado anaay unang responsabilidad ug katungdanan sa pagprotekta, pagpasiugda ug pagpatuman sa tanang mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga balaod, taliwala sa uban pa, pinaagi sa pagbuhat nianang mga tikang nga mahimong kinahanglan sa paghimo sa tanang mga kahimtang nga gikinahanglan sa pangkatilingban, pang-ekonomiya, politikal ug uban pang mga hisgutanan, ingon usab ang legal nga mga garantiya nga gikinahanglan aron masiguro nga ang tanang mga tawo ilawom sa iyahang nasakpan, agig indibiduwal ug sa pagkig-uban sa uban, makaamgo sa nianang mga katungod ug mga kagawasan sa aktwal nga kalihokan.
2. Ang kada Estado kinahanglan magpahamtang og lehislatibo, administratibo ug uban pang mga tikang nga mahimong kinahanglan sa pagsiguro nga ang mga katungod ug mga kagawasan nga gihisgot sa Deklarasyon sa pagkakaran, epektibong magarantiyahan.

Artikulo 3

Ang lokal nga balaod nga miuyon sa Charter of the United Nations ug uban pang internasyonal nga mga obligasyon sa Estado sa butang bahin sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan maoy gambalay sa balaod sulod sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan, kinahanglan ipatuman ug maamgo ug sulod niana kinahanglan himuon ang tanang mga buluhaton nga gihisgot sa Deklarasyon sa pagkakaran para sa pagpasiugda, pagprotekta ug epektibong katumanan nianang mga katungod ug mga kagawasan.

Artikulo 4

Wala sa Deklarasyon sa pagkakaran ang giisip nga makadaot o mosupak o sukwahi sa mga katuy-anan ug mga prinsipyo sa Charter of the United Nations o makapugong o molapas sa mga probisyon sa Universal Declaration of Human Rights, 2 ang International Covenants on Human Rights ug uban pang internasyonal nga mga instrumento ug mga pasalig nga angay niining butanga.

Artikulo 5

Alang sa katuyuan sa pagpasiugda ug pagprotekta sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan, ang matag usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, sa nasyonal ug internasyonal nga mga level:

- (a) Sa pagtigom-tigom o pagbuhat og malinawon nga asembleya;
- (b) Sa pagtukod, pag-apil o pagsalmot sa mga organisasyon nga dili sa gobyernong, mga asosasyon o mga grupo;
- (c) Sa pakigsulti sa organisasyon nga dili sa gobyernong o mga organisasyon sa mga gobyerno.

Artikulo 6

Ang matag usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban:

- (a) Nga makahibalo, mangita, makuha, madawat ug makaptan ang impormasyon bahin sa tanang mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan, lakip ang pagkabot sa impormasyon kun giunsa paghatag kanang mga katungod ug mga kagawasan agig epekto sa mga sistemang lehislatibo, paghukom o administratibo;
- (b) Sumala sa gisaysay sa mga katungod sa katawhan ug uban pang angay nga mga instrumentong internasyonal, libre nga makapagmantala, makahatag o makapakaylap ngadto sa uban sa mga panghuna-huna, impormasyon ug kahibalo bahin sa tanang mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan;

- (c) Matun-an, mag-istoryahanay, magtukod ug mokapot og mga opinion sa pagsunod, sa balaod og sa aktwal nga pagbuhat, sa tanang mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan ug, pinaagi niini ug uban pang angay nga mga pamaagi, makuha ang pagtagad sa publiko bahin nianang mga butanga.

Artikulo 7

Ang matag usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, sa pagpalambo ug pag-istoryahanay sa bag-ong mga ideya sa mga katungod sa katawhan ug mga prinsipyo ug ipasiugda ang pagdawat sa ilaha.

Artikulo 8

1. Ang matag usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, sa epektibong pagkab-ot, sa walay diskriminasyon nga basehan, sa pagsalmot sa gobyerno sa iyahang nasud ug sa pagbuhat sa mga pampublikong kalihokan.
2. Lakip niini, taliwala sa uban pa, ang katungod, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, ang pagpailawom sa mga grupo sa gobyerno ug mga ahensya ug organisasyon nga may kalabotan sa pampublikong mga kalihokan sa pagsaway ug pagsugyot aron mouswag ang ilahang gimbuhaton ug makuha ang pagtagad para sa bisan unsang aspeto sa ilahang trabaho nga mahimong makaali o makapugong sa pagpasiugda, pagprotekta ug pagpatuman sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan.

Artikulo 9

1. Sa paggamit sa sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan, ang matag usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, nga makabenepisyo sa epektibong remedyo ug maprotektahan sa dihang gilapas kanang mga katungod.

2. Niining tumonga, ang matag usa kun giisip nga gilapas kanang mga katungod o mga kagawasan, personal man o pinaagi sa legal nga utorisadong representasyon, anaay katungod mga magreklamo ug kanang reklamo marepaso dayon sa publikong pagbista diha sa independyente, walay gidapigan ug may katakus nga hukmanan o uban pang utoridad nga gitukod sa balaod ug makakuha og desisyon gikan nianang utoridad, subay sa balaod, nga mabayaran, lakip ang igo nga kompensasyon, kun anaay paglapas sa mga katungod o mga kagawasan sa tawo, ingon usab ang pagpatuman sa dangatan nga desisyon o award, nga walay paglangan-langan nianang tanan.
3. Nianang susamang tumonga, ang matag usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, taliwala sa uban pa nga:
 - (a) Magreklamo bahin sa mga palisiya ug mga aksyon sa indibiduwal nga mga opisyaales sa mga grupo sa gobyerno iglabot sa mga paglapas sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan, magpetisyon o uban pang angay nga mga pamaagi, ngadto sa lokal nga hukmanan nga may katakus, administratibo o lehisltibong mga utoridad o bisan unsang uban pang utoridad nga may katakus nga gitugot pinaagi sa legal nga Sistema sa Estado, nga maoy magpahamtang og desisyon sa reklamo nga walay paglangan-langan;
 - (b) Motungha sa publikong mga pagbista, mga kahimoan o mga pagsulay aron maghimo og opinsyon sa ilahang pagsunod sa nasyonal nga balaod ug angay nga mga internasyonal nga mga obligasyon ug mga pasalig;
 - (c) Motanyag o maghatag og propesyonal nga kwalipikadong legal nga tabang o uban pang mga tambag o tabang sa pagpanalipod sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan.
4. Nianang susamang tumonga, ug subay sa angay nga mga instrumentoug mga pamaaging internasyonal, ang matag usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, sa walay babag nga pagkab-ot sa komunikasyon sa mga grupong internasyonal nga may katibuk-ang katakus sa pagdawat ug paghuna-huna bahin sa mga butang iglabot sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan.
5. Buhaton sa Estado ang paspas ug walay gidapigan nga imbestigasyon aron masiguro nga ang pag-usisa mahitabo sa dihang anaay rasonableng matuuhan nga hinungdan nga gihimo ang paglapas sa katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan diha sa teritoryo ilawom sa iyahang nasakpan.

Artikulo 10

Walay bisan kinsang mosalmot, pinaagi sa pagbuhat o dili pagbuhat kun diin gikinahanglan, sa paglapas sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga balaod ug walay bisan kinsa ang silutan o himuan og bisan unsang daotan sa pagdumili nga buhaton kana.

Artikulo 11

Ang matag usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, sa paggamit sa iyang trabaho o propesyon. Ang matag-usa, agig resulta sa iyang propesyon, mahimong makaapekto sa dignidad sa katawhan, mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan sa uban, tahoron kanang mga katungod ug bataan nga mga kagawasan ug sundon ang mahinungdanon nga nasyonal ug internasyonal nga mga istandard sa pagtrabaho ug propesyonal nga binuhatan o mga maayong pamatasan.

Artikulo 12

1. Ang matag usa anaay katungod, agig indibiduwal ug sa pagkig-uban sa uban, nga mosalmot sa malinawon nga mga buluhaton sa pagbatok sa nga paglapas sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan.
2. Buhaton sa Estado ang tanang gikinahanglan nga mga tikang sa pagsiguro sa proteksyon gikan sa may katakus nga mga otoridad, agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, batok sa bisan unsang kapintas, pagpanghulga, pagpanimalos, *de facto* o *de jure* nga daotan nga diskriminasyon, pagpig-ot o bisan unsang uban pang arbitraryong aksyon agig resulta sa iyang lehetimong paggamit sa mga katungod nga gihisgot diha sa Deklarasyon sa pagkakaran.
3. Iglabot niini, ang matag usa anaay katungod, agig intibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, nga epektibong maprotektahan ilawom sa nasyonal nga balaod sa iyang reaksyon batok o pagsupak, pinaagi sa malinawon nga mga pamaagi, mga buluhaton ug mga kalihokan, lakip kadtong pagtangtang, nga ikapasangil sa mga Estado nga moresulta sa mga paglapas sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan, ingon usab sa mapintas nga mga kalihokan nga gihimo sa mga grupo o mga indibiduwal nga makaapekto sa pag-amgo sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan.

Artikulo 13

Ang matag usa anaay katungod, agig indibidual ug sa pakig-uban sa uban, sa paghangyo, pagdawat ug paggamit sa mga kabtangan para sa hayag nga katuyuan sa pagpasiugda ug pagprotekta sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan pinaagi sa malinawon nga mga pamaagi, subay sa artikulo 3 sa Deklarasyon sa pagkakaran.

Artikulo 14

1. Ang Estado anaay responsabilidad nga mogamit og lehislatibo, paghukom, administratibo o uban pang angay nga mga tikang sa pagpasiugda sa mga paningkamot sa tanang tawo ilawom sa iyahang nasakpan sa ilahang sibil, politikal, pang-ekonomiya, pangkatilingban ug pangkulturang mga katungod.
2. Lakip nianang mga tikang, taliwala sa uban pa ang:
 - (a) Pagmantala ug malukpanon nga pagpakab-ot sa nasyonal nga mga balaod ug mga reglamento ug sa angay nga mga instrumentong sukaranan sa internasyonal nga mga katungod sa katawhan;
 - (b) Hingpit ug pantay nga pagpakab-ot sa internasyonal nga mga dokumento bahin sa mga katungod sa katawhan, lakip ang mga pana-panahon nga mga taho sa Estado ngadto sa mga grupo nga gitukod sa internasyonal nga mga tratado sa mga katungod sa katawhan kun diin siya usa sa partido, ingon usab sa *summary* sa mga talaan sa mga pag-istoryahanay og opisyal nga mga taho niining mga grupoha.
3. Sigurohon ug suportahan sa Estado, kun diin agay, ang paghimo ug pagpalambo sa dugang pang independyente nga mga institusyong nasyonal para sa pagpasiugda ug pagprotekta sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan sa tanang teritoryo ilawom sa iyahang nasakpan, ma-ombudsman man sila o mga komisyon sa mga katungod sa katawhan o bisan unsang pormaha sa institusyong nasyonal.

Artikulo 15

Ang Estado anaay responsibilidad sa pagpasiugda ug pagpahigayon sa pagtudlo bahin sa mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan sa tanang mga lebel sa edukasyon ug sigurohon nga ang tanan nga mga responsable sa pagbansay sa mga abogado, mga opisyal sa pagpatuman sa balaod, mga tawohan sa armadong pwersa ug mga opisyal publiko lakip ang angay nga mga elemento sa mga katungod sa katawhan nga mitudlo sa ilahang programa sa pagbansay.

Artikulo 16

Ang mga indibiduwal, dili sa gobyernong mga organisasyon, mahinungdanon nga mga institusyon anaay importanteng papel sa pag-amot nga mapahibalo ang publiko bahin sa mga pangutana iglabot sa tanang mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan pinaagi sa mga buluhaton sama sa edukasyon, pagbansay ug pagduki-duki niining mga butanga aron dugang pang mapakusog, taliwala sa uban pa, ang pagsabot, pagtugot, kalinaw ug mahigalaon nga mga relasyon taliwala sa mga nasud ug taliwala sa mga grupo sa kaliwatan ug relihiyon, nga gihuna-huna ang lain-lain nga mga kaagi sa mga katilingban ug mga komunidad kun diin gihimo nila ang ilahang mga buluhaton.

Artikulo 17

Sa paggamit sa mga katungod ug mga kagawasan nga gihisgot sa Deklarasyon sa pagkakaran, ang matag usa, nga mibuhat agig indibiduwal ug sa pakig-uban sa uban, mahimong lang ipailawom sa mga limitasyon kun subay sa angay nga obligasyong internasyonal ug gitino sa balaod alang sa katuyuan sa pagsiguro nga makakuha og igong pagkilala ug pagtahod para sa mga katungod ug mga kagawasan sa uban ug matubag ang tarong nga mga gikinahanglan sa moralidad, kaangayan sa publiko ug sa tibuok nga kaayohan sa demokratikong katilingban.

Artikulo 18

1. Ang matag usa anaay katungdanan ngadto ug sulod sa komunidad, kun diin diha lang mahimong posible ang hingpit nga kalambuan sa iyahang personalidad.

2. Ang mga indibiduwal, mga grupo, mga institusyon ug mga organisasyon nga dili sa gobyerno anaay importanteng papel nga pagabuhaton ug may responsabilidad nga bantayan ang demokrasya, ipasiugda ang mga katungod sa katawhan ug bataan nga mga kagawasan ug moamot sa pagpasiugda ug pagpauswag sa demokratikong mga katilingban, mga institusyon ug mga proseso.
3. Ang mga indibiduwal, mga grupo, mga institusyon ug mga organisasyon nga dili sa gobyerno anaay importanteng papel nga pagabuhaton ug may responsabilidad nga moamot, kun diin angay, sa pagpasiugda sa katungod sa matag usa para sa pangkatilingban ug internasyonal nga kaangayan kun diin ang mga katungod ug mga kagawasan nga anaa sa Universal Declaration of Human Rights ug uban pang mga instrumento sa mga katungod sa katawhan mahimong hingpit nga matuman.

Artikulo 19

Wala gayod sa Deklarasyon sa pagkakaran ang pagasabton nga may buot ingnon nga ang bisan kinsang indibiduwal, grupo o organisasyon sa katilingban o bisan unsang Estado, may katungod nga mobuhat sa bisan unsang buluhaton o himuon ang bisan unsang binuhatan nga ang tumong mao ang pagguba sa mga katungod ug mga kagawasan nga gihisgot sa Deklarasyon sa pagkakaran.

Artikulo 20

Wala gayod sa Deklarasyon sa pagkakaran ang pagasabton nga gitugotan ang mga Estado nga suporahan ug ipasiugda ang mga buluhaton sa mga indibiduwal, mga grupo sa mga indibiduwal, mga institusyon o mga organisasyon nga dili sa gobyerno nga mosupak sa mga probisyon sa Charter of the United Nations.

Annex II sa Annex sa ANNEX

Mahinungdanon nga mga instrumentong internasyonal

- Ang Unibersal nga Deklarasyon sa mga Katungod sa Katawhan (The Universal Declaration of Human Rights)
- Ang Internasyonal nga Kasabutan sa Sibil ug Politikal nga mga Katungod (The International Covenant on Civil and Political Rights)
- Ang Internasyonal nga Kasabutan sa Ekonomiko, Pangkatilingban ug Pangkulturang mga Katungod (The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights)
- Ang Kombensyon Batok sa Pagtortyur ug uban pang Mapintas, Dili Tawhanon o Makaulaw nga Pagtagad o Pagsilot (The Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment)
- Ang Kombensyon sa mga Katungod sa Bata (The Convention on the Rights of the Child)
- Ang Kombensyon sa Pagwagtang sa Diskriminasyon Batok sa Kababayan-an (The Convention on the Elimination of Discrimination Against Women)
- Ang Kombensyon sa Pagwagtang sa Tanang Matang sa Diskriminasyon sa Kaliwatan (The Convention on the Elimination on all Forms of Racial Discrimination)
- Ang Europeyo nga Kombensyon sa mga Katungod sa Katawhan, ang iyahang mga protokol ug mahinungdanon nga kaso sa balaod sa Europeyo nga Husgado sa mga Katungod sa Katawhan (The European Convention on Human Rights, its protocols and the relevant case law of the European Court of Human Rights)
- Europeyo nga Tsarter Pangkatilingban / Rebisadong Europeyo nga Tsarter Pangkatilingban (European Social Charter / Revised European Social Charter)
- Aprikanong Tsarter para sa mga Katungod sa Katawhan ug mga Tawo (African Charter for Human and Peoples' Rights)
- Amerikanong Kombensyon sa mga Katungod sa Katawhan (American Convention on Human Rights)
- Mga Kombensyon sa Geneva sa Pagpanalipod sa mga Biktima sa Gubat ug ang iyahang mga Protokol ingon usab ang kinaandan nga mga reglamento sa tawhanong balaod nga angay sa armadong kagubot (Geneva Conventions on the Protection of Victims of War and its Protocols as well as customary rules of humanitarian law applicable in armed conflict)
- Ang 1951 nga Kombensyon bahin sa mga Kahimtang sa mga Refugee ug ang iyahang 1967 Protokol (The 1951 Convention regarding the Status of Refugees and its 1967 Protocol)
- Ang Balaod sa Roma sa Internasyonal nga Husgado sa Krimen (The Rome Statute of the International Criminal Court)

Deklarasyon sa Katungod ug Responsabilidad sa mga Indibiduwal, mga Grupo ug mga Organisasyon sa Katilingban aron Ipasiugda ug Panalipdan ang Unibersal nga Gikilalang mga Katungod sa Katawhan ug Batakan nga mga Kagawasan (Declaration on the Right and Responsibility of Individuals, Groups and Organs of Society to Promote and Protect Universally Recognized Human Rights and Fundamental Freedoms).

-